

Dünden bugüne uluslararası mevzuatta kadına yönelik şiddet ile ilgili düzenlemelerin tarihçesi

Arş.Gör. Cennet Kara Özçalık
 T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi
 Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik ve Sosyal İşler İstatistik Dairesi, dünya genelinde aile içi şiddetle ilgili yasaları olan ülkelerin oranının %82, cinsel tacizle ilgili yasaları olan ülkelerin oranını %69, evlilik içi tecavüzle ilgili yasaları olan ülkelerin oranının %27 olduğunu bildirmektedir. 2018 itibarıyla, 144 ülke aile içi şiddetle karşı ya-saya sahiptir ancak kırılma ve çatışmalardan etkilenen 36 devletten 21'i bu tür mevzuattan yoksundur. Şiddetli çatışmaların yaşandığı Afganistan, Irak ve Suriye gibi ülkeler aile içi şiddeti suç sayan yasalara sahip değildir. Yasaların var olduğu yerlerde dahi uygulama zayıf olabilmektedir. Örneğin; son araştırmalar ulusal yasalardaki ciddi boşluklar, koruma kararlarının eksikliği ve yetersiz polis ve adli müdahalelerin bir araya gelmesi nedeniyle Rusya'da yetkililerin aile içi şiddetle maruz kalan kadınları korumakta genellikle başarısız olduğunu ortaya koymaktadır.

Kadının 10 yılı

Kadına yönelik şiddetin kavram olarak uluslararası toplulukların gündemine girmesi 'kadının insan hakları' kavramı çerçevesinde gerçekleşmiştir. Uluslararası kadın hareketinin etkisi ile BM 1975-1985 yıllarını 'Kadının On Yılı' ilan etmiştir. Böylelikle kadına yönelik şiddet için uluslararası norm ve standartlar belirlenmiş, raporlar düzenlenmiştir. Başlangıçta yalnızca aile bağlamında ele alınan kadına yönelik şiddet olgusu, 1979'da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi* (CEDAW)'nda ayrımcılık kapsamında değerlendirilmiştir.

CEDAW Komitesi'nin 1989 yılında aldığı 12 No'lu Tavsiye Kararı'nda kadınların kadına yönelik her türlü şiddetten korunmasının taraf devletlerin sorumluluğunda olduğu vurgulanmıştır. 1992 yılına gelindiğinde CEDAW 19 No'lu Tavsiye Kararı'nı açıklamış ve kararda kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu olduğunu vurgulamıştır.

Kadına yönelik şiddet konusu en kapsamlı biçimde 1985 yılında Nairobi'de gerçekleştirilen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'nda ele alınmıştır. Konferans kapsamında, kadına yönelik şiddetin tüm toplumlarda ortaya çıktığı be-

lirilmiş; ev içinde kadına yönelik şiddet, insan ticareti, si-lahlı çatışmalarda kadının durumu gibi kadına yönelik şiddetin farklı biçimleri üzerinde durulmuştur. BM Genel Kurulu tarafından 1993'te kabul edilen *Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi* kadına yönelik şiddet konusunda *ilk uluslararası belge* niteliğindedir. Viyana'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonrası 1994 yılında İnsan Hakları Komisyonu'nca kadına yönelik şiddetin sebepleri ve sonuçlarını araştırmak üzere özel raporör ataması gerçekleşmiştir. Böylece tüm dünyada kadına yönelik şiddet konusunda derinlemesine inceleme yapacak bir mekanizma kurulmuştur.

BM Pekin Deklarasyonu, 4-15 Eylül 1995'te Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilmiş ve BM Genel Kurulu'nun 15 Eylül 1995 tarihindeki 16. Kurul toplantısında onaylanmıştır. Deklarasyon, kadınların bütün insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam olarak kullanmalarının sağlanması, kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması, kadınların gelişmesi ve güçlendirilmesi için destek sağlanması yönünde hükümetleri Eylem Platformu'nu hayata geçirmeye davet etmektedir.

İstanbul Sözleşmesi

Uluslararası düzlemde konuya ilişkin en son gelişme ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 7 Nisan 2011 tarihinde Strazburg'da kabul edilen "*Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*"nin, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılmış olmasıdır. Sözleşme, kadına yönelik şiddet konusunda bağlayıcılığa sahip ilk ve tek uluslararası sözleşme olması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Sözleşme'de öngörülen onay yeter sayısı olan 10 ülke tarafından onaylanmasının ardından 1 Ağustos 2014 tarihinde onaylayan ülkeler bakımından yürürlüğe girmiştir. İstanbul Sözleşmesi ile kadına yönelik her türlü şiddet ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak, ortadan kaldırmak, şiddet mağdurlarının korunması amacıyla politika ve tedbirler geliştirmek, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla kadın erkek eşitliğini yaygınlaştırmak,

bu alanda uluslararası işbirliğini geliştirmek ve kuruluşların kolluk birimleriyle etkili işbirliği yapmalarını desteklemek amaçlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin giriş bölümünde; kadın, çocuk, engelli hakları ile insan haklarına ilişkin AK, BM, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından kabul edilen sözleşmeler/kararlar hatırlatılarak; kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa erkeklerle oranla daha fazla maruz kaldığına, aile içi şiddetin kadınları orantısız olarak etkilediğine, aynı zamanda erkeklerin de aile içi şiddetle maruz kaldığına, aile içerisinde gerçekleşen şiddetle tanık olmak da dahil çocukların da aile içi şiddet mağduru olduklarına dikkat çekilmiştir.

Sözleşme kapsamında, kadına yönelik fiziksel şiddet, ev içi şiddet, tecavüz dahil cinsel şiddet, psikolojik şiddet, ısrarlı takip, zorla evlilikler, zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma ile cinsel taciz kadına yönelik şiddet kapsamında ele alınarak tanımlanmıştır. Sözleşme, "kadına yönelik şiddetin önlenmesi" (prevention), "mağdurun korunması" (protection), "şiddet uygulayanın cezalandırılması" (prosecution) ve "konuya ilişkin bütüncül devlet politikalarının geliştirilmesi" (policy) başlıklarından oluşan 4P yaklaşımı ile hazırlanmıştır.

Kaynaklar

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler İstatistik Dairesi, (2020), Dünya Kadınları 2020: Eğilimler ve İstatistikler, Kadına ve Kız Çocuğuna Yönelik Şiddet. <https://worlds-women-2020-data-undesa.hub.arcgis.com/pages/violence-against-women-and-the-girl-child-adresinden alınmıştır>.

CEDAW. (1979), Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/kadınlarakarsiherturuyayrimciligin.pdf adresinden alınmıştır.

CEDAW. (1989), Genel Tavsiye Kararları 1986-2013, 12 No'lu Karar. http://www.ceidizleme.org/ekutuphanesim/dosya/453_1.pdf adresinden alınmıştır.

CEDAW. (1992), 19 No'lu Tavsiye Kararı. https://kadinininsanhaklari.org/wpcontent/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf adresinden alınmıştır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, (2011). <https://rm.coe.int/1680462545> adresinden alınmıştır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2016), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari/> adresinden alınmıştır.

Birleşmiş Milletler (1995). Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonu. <https://www.ihd.org.tr/birlesmis-milletler-pekini-deklarasyonu/> adresinden alınmıştır.

UN Women, (2021). Justice for women: High-level Group report, <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/justice-for-women-high-level-group-report> adresinden alınmıştır.